

Câteva considerații privind mișcarea politică maghiară din România (1919-1939)

În cadrele României integrale, minoritățile naționale au avut de la început posibilitatea de a-și construi o viață politică proprie, creându-și forme de organizare îndreptate spre o asociere eficace care să le permită pătrunderea în forul legislativ suprem, înviorarea conștiinței apartenenței lingvistice și etnice, reprezentarea în plan internațional, cultivarea intereselor spirituale etc.¹

Dacă minoritatea germană a fost prima care, recunoscând noile realități politico-statale, a procedat la propria-i organizare politică prin înființarea de partide și participarea la alegerile locale și parlamentare, în primii ani care au succedat actului Unirii, minoritatea maghiară din România, îndeosebi comunitatea din Transilvania, s-a arătat dezorientată în acțiunea sa politică ca urmare a faptului că liderii acesteia considerau actul de la Alba-Iulia drept episod pasager, fapt pentru care au adoptat tactica „rezistenței pasive”.

Debutul mișcării politice maghiare din România a avut loc în anul 1921 când la adunarea de la Huedin, din 5 iunie, s-a constituit *Partidul Popular Maghiar* (*Magyar Néppárt*) care îl avea ca președinte pe Albrecht Lajos. În iulie 1921, ia ființă la Cluj *Uniunea Maghiară* (*Magyar Szövetség*), sub președenția lui Jósika Samu, care a avut o existență efemeră, doar de câteva luni. După interzicerea acestei organizații politice de către prefectul Clujului pe motivul neparticipării președintelui său la spectacolul de operă organizat în cinstea vizitei reginei Maria în acest oraș, activitatea sa a fost continuată de *Partidul Popular Maghiar*, care a hotărât, la 15 mai 1922, să-și extindă activitatea la nivelul întregii Transilvanii². La 12 februarie 1922, aristocrația și mica nobilime maghiară înființaseră un nou partid, *Partidul Național Maghiar* (*Magyar Nemzeti Párt*), avându-l ca președinte pe episcopul reformat Nagy Károlyi³. În același an, în luna august, a avut loc adunarea generală de constituire a organizației pe țară, la inițiativa lui Grandpierre Emil, când s-a pus și problema unificării politice maghiare prin fuzionarea *Partidului Popular Maghiar* cu *Partidul Național Maghiar*. Evenimentul a avut loc la 28 decembrie 1922 când s-a înființat *Partidul Maghiar* (*Magyar Párt*).

Axa revendicărilor înscrise în programul acestui partid format din marii beneficiari ai regimului austro-ungar, unicul reprezentant al maghiarimii din România în Parlament, a constituit-o autonomia națională în virtutea căreia se cerea: recunoașterea în Constituția țării a minorității maghiare, ca subiect de drept public, guvernarea maghiarimii prin proprii ei naționali, administrație și justiție proprie, alegerea funcționarilor publici (în special a prețorilor și notarilor) pe baza votului universal în cadrul autonomiei administrative, suprimarea tutelei administrative, organizarea unei armate separate, sub forma milițiilor, cu serviciu militar de trei luni și instruirea recruților în limba

maternă, indisolubilitatea consiliilor județene și municipale pe toată durata mandatului lor etc.

Examinarea cererilor avansate de liderii *Partidului Maghiar* conduce la concluzia că, de fapt, această politică urmărea două obiective principale: pe de o parte, folosirea limbilor minoritare (îndeosebi a celei maghiare) în mare măsură și în toate domeniile vieții publice, iar pe de altă parte, prin metode autonomiste, să se diminueze gradual autoritatea și suveranitatea statului român, până la dispariția lor completă⁴.

Candidații minorității maghiare au luat parte la toate alegerile generale și locale care au avut loc în România interbelică, înainte chiar de constituirea partidelor politice. În anul 1922, când minoritatea maghiară nu era încă organizată din punct de vedere politic și când cele două partide maghiare tocmai se constituiseră, în legislatura din 27 martie 1922-27 martie 1926, în Parlamentul României au pătruns 3 deputați maghiari (Ermyei Árpád, Kiss Géza și Bemády György) și 3 senatori (Balázs Ernő, Fulöp Béla și Pál István). Aceștia li s-au alăturat, din oficiu, ca reprezentanți ai bisericilor minoritare, Gustáv Mátylath (episcop de Alba-Iulia), Miklos Szechenyi (episcop de Oradea), Carol Nagy (superintendent al diocesei reformate din Cluj) și József Ferencz (superintendent al diocesei unitariene din Cluj).

La alegerile parlamentare din anul 1926, *Partidul Maghiar* a făcut cartel cu guvernul prezidat de Alexandru Averescu și a obținut, figurând pe listele guvernamentale, 12 mandate de deputați (Béla Párecz, Jenő Kotze, V. Weiss, Sándor László Deszö, József Willer, György Bemády, László Szoboszlai, György Bethlen, János Sebessy, János Josika, András Török, László Ignátz) și 13 mandate de senatori (Artur Balogh, Béla Barabás, Elemér Domahydi, Géza Ferenczy, Elemer Gyárfás, Joachim Görög, Iván Kocsan, Molnár Kálmán, Péter Szakács, Artur Teleki, József Sándor, Gyula Tomya, Sándor Makkay).

Prin legea electorală din martie 1926 s-a introdus principiul grupării majoritare și al recompensării ei, respectiv a aceleia care întrunea cel puțin 40% din totalul voturilor pe țară. Partidul sau coaliția aflată în această situație obținea o primă de 50% din totalul mandatelor. Gruparea majoritară participa și la împărțirea celeilalte jumătăți din mandate, care se făcea proporțional cu numărul voturilor primite de fiecare partid. Cei care nu întruneau 2% din numărul total al voturilor pierdeau mandatele, acestea fiind repartizate grupărilor care intrau în parlament.

La alegerile parlamentare din anul 1926, din totalul populației de 16 926 814 locuitori, pe listele electorale au fost înscrși doar 3 496 814 cetățeni cu drept de vot, adică 20,4%. Alegerile din anul respectiv au înregistrat și un

număr considerabil de neparticipanți: 874 249 sau 25%.

În situația scrutinului de listă cu primă de guvernare, practica carturilor electorale a făcut din minoritățile etnice elementul hotărâtor pentru câștigarea primei majoritare de către una sau alta din listele de partid concurente. De aici, tranzacții electorale întemeiate pe concesiile pozitive de guvernare între partidele minorităților și cel aflat la putere, de aici renunțarea, de cele mai multe ori, la principiile politicii de stat față de minorități.

La alegerile amintite, din totalul de 2 662 565 voturi exprimate, gruparea majoritară, respectiv *Partidul Poporului* în cartel cu *Partidul Maghiar*, a întrunit 1366160 voturi, adică 52% din total, deci cu o depășire suficientă a limitei de 40% impusă de Legea electorală. Dar, dacă avem în vedere că aproximativ 400000 voturi minoritare ungurești și săsești au mers cu guvernul, atunci 15% din totalul de 52% l-a reprezentat aportul elementelor minoritare. Dacă aceștia ar fi mers cu opoziția, respectiv cartelul *Partidul Național - Partidul Țărănesc*, care obținuse 27,73% din totalul voturilor, prima de guvernare ar fi mers la alții, prin voința acelorași minorități etnice.

Numărul de 23 mandate parlamentare a fost acordat *Partidului Maghiar* și ca un gest de bunăvoință românească în vederea unei colaborări loiale și amicale cu populația majoritară. Gestul a făcut impresie doar de moment deoarece, ulterior, liderii maghiari nu au dat dovadă de spiritul necesar de înțelegere.

La alegerile din 1927, *Partidul Maghiar* a făcut cartel cu minoritatea germană obținând 7 fotolii de deputați (Dezső László, József Willer, György Bethlen, Lajos Szobeszlay, Árpád Pall, Béla Szentkeresty, Sándor Balogh) și 2 fotolii de senatori (Elemer Gyárfás, Sándor Makkay).

În decembrie 1928, *Partidul Maghiar* s-a prezentat la urne atât pe liste proprii, cât și în cartel cu guvernul sau, în câteva circumscripții, cu alte partide românești, reușind să trimită în Parlament 16 deputați (Béla Párecz, Béni Szabo, Béla Szentkeresty, László Dezső, József Willer, György Bethlen, Ferencz Láar, János Josika, Árpád Pall, Béla Barabás, Elemer Jakabfy, Ede Abrudbányai, János Vásárhelyi, József Sándor, Elemér Gyárfás, József György) și 7 senatori (Artur Balogh, László Fábian, Elemer Gyárfás, Gábor Pál, János Sebessy, József Sándor, Sándor Makkay).

În legislatura 15 iulie 1931 - 10 iunie 1932, în Parlamentul României și-au desfășurat activitatea 10 deputați maghiari (Nándor Heghedűs, Béni Szabo, Gábor Pál, Sándor Bethlen, József Willer, Ferencz Láar, János Josika, Elemer Jakabfy, Béla Barabás, Béla Szentkeresty) și 4 senatori (Elemer Gyárfás, József Sándor, Géza Kiss, Sándor Makkay).

În anul 1932 au intrat în Parlamentul României 14 deputați maghiari (Nándor Heghedűs, Béni Szabo, Gábor Pál, György Bethlen, Zsigmond Ferenczi, Imre Rethy, József Willer, Ferencz Láar, János Josika, Elemer Jakabfy, Béla Barabás, Béla Szentkeresty, Ede Abrudbányai, Miklos Gáal) și 6 senatori (Artur Balogh, Petri Bárdos, Elemer Gyárfás, András Máthyás, József Sándor, Sándor Makkay). Unii dintre aceștia au candidat pe listele *Partidului Maghiar*, ceilalți pe cele ale partidului de guvernământ care făcuse cartel cu *Partidul Micilor Agrarieni Maghiari* (*Magyar Kisgazdapárt*).

În legislatura 1 februarie 1934-20 noiembrie 1937, minoritatea maghiară a trimis în Parlamentul României 8 deputați (Béni Szabo, Gábor Pál, György Bethlen, Ferencz Láar, József Willer, János Josika, Béla Szentkeresty, Miklos Gáal) și 4 senatori (Artur Balogh, Elemer Gyárfás,

József Sándor, Sándor Makkay).

La alegerile din 1937, nici un partid nu a reușit să obțină 40% din totalul voturilor exprimate. În aceste condiții, repartitia mandatelor, făcută pe baza voturilor obținute, era foarte favorabilă minorității electorale. *Partidul Maghiar*, de exemplu, obținuse, ca urmare a celor 136139 voturi, un număr de 19 fotolii de deputați. Ca urmare a situației cu total excepționale, în care nu se putea constitui o majoritate parlamentară, aceste alegeri au fost anulate.

Prin instaurarea regimului personal al lui Carol al II-lea, în februarie 1938, toate partidele și grupările politice au fost desființate și înlocuite cu Frontul Renașterii Naționale. În virtutea articolului 6 din Regulamentul de aplicare a legii privind înființarea acestei organizații politice, care stipula că minoritățile etnice înscrise în acest partid puteau să-și valorifice, prin propriile lor secțiuni drepturile care le erau asigurate prin lege. La 17 ianuarie 1938, liderii minorității maghiare au semnat acordul de adeziune, continuând să-și desfășoare activitatea în cadrul *Uniunii Populare Maghiare*. Ca urmare, în urma alegerilor din 1 iunie 1939, minoritatea maghiară a trimis în Parlamentul României 8 deputați (Bartha Ignátz: Gus Walderman, Kovács Carol, Ludwig Gyula, Orosz Carol, Sóos István, Teleki Adám, Tompor Lajos) și 8 senatori (Banffy Miklos, Bartha Carol, Barthalis Sándor, Gyárfás Elemer, Márton Aron, Szász Bála, Varga Bela, Vásárhelyi János⁶).

Parteneriatul partidelor românești cu cele minoritare, în lupta electorală, a îmbinat oportunismul politic cu spiritul celor înscrise în Rezoluția de la Alba-Iulia, în constituțiile și legislația românească chiar dacă a creat confuzie în rândul alegătorilor sau luări de poziții partizane extrem de virulente. Dintre acordurile electorale stabilite între formațiunile politice românești și cele ale minorităților naționale din această perioadă, cel mai „celebru”, la epoca respectivă, dar și cel mai puțin cunoscut în istoriografia românească a fost „*Pactul de la Ciucea*” încheiat între *Partidul Poporului* și *Partidul Maghiar*, la București, la 23 octombrie 1923. Documentul semnat de Octavian Goga și Constantin Bucșan, ca mandatar ai *Partidului Poporului* și de Emil Grandpierre, Elemer Gyárfás, Gavril Páll, Stefan Hajdu și Béla Szele, ca mandatar ai *Partidului Maghiar*, înscrisa dorința celor două organizații politice de a-și uni forțele „*pentru a le pune în serviciul intereselor superioare ale țării*”⁷. Este cunoscut și sub numele amintit cu toate că la Ciucea nu se întâmplase altceva decât că s-a dat o masă festivă la care fiecare semnatar a primit câte un exemplar și câte o fotografie autografă a marelui Averescu⁸. Recunoscut și aprobat și de regele Ferdinand, textul acestui acord a rămas totuși secret până în anul 1938 când a fost dezvăluit de Gyárfás Elemer în scopul influențării, în sensul acestui pact, a tratativelor româno-ungare în curs de desfășurare la data respectivă.

În afara laturii sale electorale, documentul trebuie situat, din punct de vedere politic, în circumstanțele interne de atunci. Comparând cele înscrise în acest acord cu programul *Partidului Maghiar*, concluzia ce se desprinde este aceea că pactul limita absurdele pretenții maghiare amintite deja, într-o vreme când organizația politică maghiară se dovedea mai haotică și mai primejdioasă ca oricând⁹. Pe de altă parte, trebuie subliniat că maghiarii, chiar dacă acceptau să coboare diapazonul pretențiilor politice pe perioada parteneriatului cu *Partidul Poporului*, scopul urmărit era bine cunoscut și anume acela al accederii, în primul rând, în structurile administrației locale. Același lucru reiese și din Protocolul încheiat pentru alegerile locale din 1926 între Tancred Constantinescu, din partea *Partidului Național Liberal*, și Bernady György, Arthur Teleki, Árpád Pall și

Mihail Toldalagy, din partea *Partidului Maghiar*, pentru alegerile locale din județul Mureș¹⁰.

Din acest scurt istoric privind participarea minorității maghiare la viața parlamentară românească rezultă că *Partidul Maghiar* a fost reprezentat în toate legislațiile, cu un număr variind între 6 și 26 parlamentari care reprezentau o populație ce cu greu atingea 7,9 % din totalul demografic pe țară. Între cele două războaie mondiale, interesele maghiarilor au fost susținute în forul legislativ suprem din România de un număr total de 225 reprezentanți în timp ce, de pildă, cei 1283535 minoritari din Ungaria aceleași perioade (numărul este aproximativ egal cu cel al populației maghiare din România) nu au avut nici un reprezentant în Parlamentul de la Budapesta¹¹. Dacă ne gândim la reprezentarea românilor în Parlamentul Ungariei antebelice, deosebirea de tratament este și mai evidentă. De exemplu, în ultima sesiune parlamentară a fostei Ungarii, cele 3 milioane și jumătate de români nu aveau decât 5 reprezentanți din 256 membri ai Parlamentului ungar, pe când cei 1353276 unguri și secui din Transilvania erau reprezentați de 16 deputați.

Cei 80000 de români rămași în Ungaria posttrianonă prezentau o situație și mai tristă deoarece aceștia nu dispuneau de nici un drept politic. Este interesantă, în acest sens, susținerea pe care o acorda jurnalistul budapestan „*Pesti Hirlap*” unui scriitor ungar care cerea respectarea drepturilor cetățenești de către regimul fascist al lui Horty. „*Ce unguri suntem noi - scria ziarul amintit - dacă dăm guvernelor vecine exemplu de opresiune a concetățenilor !.../ Ungurii din statele succesorale pot fi ușor reduși la tăcere cu următoarea replică: Ce vreți ? Ungurii din Ungaria au mai puține drepturi decât voi. Cum să ne putem noi erija în apărători ai minorităților ungurești din țările vecine din moment ce noi înșine nu recunoaștem dreptul la libertate pentru poporul nostru*”¹².

Din analiza acestei reprezentări parlamentare, autorii maghiari ai monografiei *Metamorphosis Transilvaniae* desprindeau două aspecte demne de a fi luate în considerare.

Unul din acestea se referă la categoriile sociale pe care le reprezentau trimișii maghiarilor în Parlament și, indirect, la compoziția socială a *Partidului Maghiar*. Referindu-se la alegerile din 1933 (pe care însă le consemnează în mod eronat) sursa maghiară repartiza mandatele parlamentarilor în felul următor: 3 magnați (contele Bethlen, baronul Josika, baronul Szentkiralyi), 1 preot (Láar Francisc), 1 director de bancă (Gyarfas Elemer), 3 avocați (dr. Willer, dr. Abrudbanyai, dr. Gáál), 2 profesori (Balogh Arthur, Sandor Jozsef), 1 meseriaș (Szabo Beni). „*După cum se vede din tabloul de mai sus - se spune textual - din această listă lipsesc cu desăvârșire țărani, deși majoritatea alegătorilor unguri sunt țărani sau mici proprietari, iar această pătură ar trebui să aibă cel puțin trei deputați din zece, după cum și micii meseriași ar trebui să aibă cel puțin doi deputați în parlamentul român*”¹³.

Celălalt aspect se referă la eficiența susținerii intereselor maghiare de către reprezentanții acestora. „*În primele timpuri - continua sursa maghiară - abia unul sau doi deputați sau senatori din Partidul Maghiar știau limba statului și adeseori parlamentarii noștri au ajuns în situații jenante deoarece au citit cumva discursurile ce li s-au pus în față dar n-au știut să răspundă la întrebările puse de ceilalți deputați. Și dintre reprezentanții noștri parlamentari de azi (1937 - n. a.) doar 50% știu alături românească încât pot să se urce fără teamă la tribună. În acest fel, fi rește, capacitatea de acțiune a grupului parlamentar este foarte paralizată*”¹⁴.

Același lucru era susținut și de Láar Francisc, candidatul ca deputat pentru județul Mureș, la adunarea de propagandă politică a *Partidului Maghiar* din Reghin, ținută la 11 decembrie 1937, afirma că, în urma alegerilor din 1926, grupul de parlamentari maghiari s-a dovedit a fi ineficient deoarece nu cunoșteau limba română¹⁵.

Prestația parlamentarilor maghiari din România a fost considerată nesatisfăcătoare atât de ziaristi unguri de la Budapesta cât și de proprii lor concetățeni. Doi gazetari din Budapesta, de exemplu, Boldizsar și Németh, după analizarea situației maghiarilor din România, au întocmit dări de seamă dezastruoase despre conducătorii *Partidului Maghiar*, prezentându-i drept arendași ai pretinselor interese maghiare, care vedeau doar interesele lor personale, ignorându-le pe cele ale țărâimii pe care o disprețuiau ca și înainte. La București, afirmau aceștia, reprezentanții maghiarimii se arătau slugi, plecate pentru a obține favorurile guvernanților, pentru ca la Budapesta să treacă drept martiri și să încaseze și acolo șperturi morale și materiale pentru a crea nemulțumiri artificiale, îndeosebi prin presa lor¹⁶. În aceeași ordine de idei, Ferenczi György, directorul revistei politice „*Kimondom*”, făcea următoarea constatare despre o anchetă politică efectuată în județele Trei Scaune și Ciuc: „*Cele constatate acolo - scria cel amintit - m-au convins că ungurii și secuii nu au dușmani mai mari decât domni din Partidul Maghiar care s-au așezat pe grumazul acestui popor care merita o soartă mai bună. M-am convins că fiecare ungar și secuieci înștit trebuie să lupte ca pe acești oameni să-i alunge din drum și să curețe viața politică ungurească din România de acești viteji care se prezintă drept conducători ai Partidului Maghiar !.../ Am constatat cu bucurie că în Transilvania, Partidul Maghiar există numai pe hârtia ziarului „Keleti Ujság” și în cârciuma excelenței sale, baronul Szentekeresi, și că nu este departe ziua când secuii vor lua mătura și îi vor alunga pe Bethlen György, Gyárfás Elemer, Willer Iosif și pe toți acei care aparțin acestei grupări*”¹⁷.

În continuarea raportului, numiții Boldizsar Ivan și Németh Ladislau, afirmau că „*Mulți nu vor să-și dea seama că Ardealul, astăzi, aparține teritoriului României. Partidul este străin de popor. Nu cunoaște situația reală și pe cei mai buni fii ai maghiarimei îi trimite în tabăra francmasonilor și a comunistilor. Populația nu are încredere nici în conducători nici în partidul însuși. Această lipsă de încredere a avut consecințe fatale. La ultimele alegeri (din 1934 - n.n.) unele sate pur ungurești și-au dat votul pentru candidații români din opoziție*”¹⁸.

Aureola apostolilor minoritari care se jertfiseră pe altarul cauzei naționale se spulbera odată cu trecerea timpului. O revistă independentă de la Cluj îl acuza pe Willer Jozsef, secretarul grupului parlamentar maghiar, că acesta îi luase hingherului din Târgu-Mureș un onorariu de 10 000 lei pentru a-i aranja cetățenia română. În Bihor, se spunea că Nandor Heghedus, care s-a distins prin diligență depusă spre a obține pensionarea funcționarilor care refuzaseră jurământul de fidelitate, în Ungaria niciodată n-ar fi pătruns în parlament pe când în România, făcând politică minoritară, a devenit milionar¹⁹. Cei învinuiți nu au dezmințit aceste acuze.

Deși democrația parlamentară românească din perioada analizată a dat posibilitatea cetățenilor români indiferent de naționalitate de a-și exprima opțiunile politice fără nici o limită (chiar și abuzurile autorităților locale nu au afectat cu nimic participarea minoritarilor) totuși reprezentarea parlamentară maghiară nu s-a ridicat la procentul demografic (7,9%)²⁰. Astfel, la alegerile din 1922, numărul maghiarilor din Parlament atingea 1,0%, la cele din 1926, 4,4%, la cele din 1927, 1,0%, în 1928, 4,0%, în 1931,

2,0%, în 1932, 3,0%, în 1934, 2,0%, în 1939 3,0% din totalul fotoliilor de deputați și senatori (între 1922 - 1938 Parlamentul României avea în componență 565 membri, în 1939 numărul acestora a fost coborât la 434). La nivelul celor două camere, procentele erau repartizate astfel: în 1922, la Cameră 0,8%, la Senat 1,5%; în 1926, la Cameră 3,0%, la Senat 6,0%; în 1927, 1,0% și 0,5%; în 1928, 4,0% și 1,0%; în 1931, 2,0% și 2,0%; în 1932 3,0% și 3,0%; în 1934, 2,0% și 2,0%; în 1939, 3,0% și 4,0%. Reprezentarea proporțională a maghiarilor din România în Parlamentul

țării nu reflecta realitatea demografică a acestei minorități, și aceasta nu din cauza unor vicii ale sistemului electoral românesc ci a altora care rezultau fie din situația specifică a acestei comunități (de pildă așezarea insulară, îndeosebi în Transilvania unde întruneau majorități absolute doar în cele trei județe secuiești), fie din disfuncționalitățile înregistrate în planul vieții politice (erodarea încrederii în liderii *Partidului Maghiar*, dizidențele apărute în cadrul acestuia la începutul deceniului al treilea, aderarea unor maghiari la partidele românești etc.).

Note

1. Vezi în acest sens ȘTEFAN DELUREANU, „Germanii din România înainte și după 1945”, în „Revista istorică”, VIII, nr. 1-2, 1997, p.5-24.
2. GYÖRY ISTVÁN, „A politika”, în „Metamorphosis Transilvaniae”, Kolozsvár, 1937, p.9.
3. Ibidem, p.16.
4. Vezi în acest sens ALEXANDRA OLTEAN, „Le mouvement politiguehongrois en Roumanie”, în „Revue de Transylvanie”, Cluj, 1935, nr.2, p.188; MIKÓ IMRE, „Huszonkét év az erdélyi magyarság politikai története 1918 dec. 1-től 1940 aug. 30-ig”, Budapest, 1941; MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, „România după Marea Unire”, București, 1986; P.II, vol. I, p.716-726; vol.II, p. 356-384.
5. N. DAȘCOVICI, „Scrutinele electorale și legea noastră”, în „Societatea de mâine”, III, Cluj, 20-27 iunie 1926, p.453-454.
6. Pentru reprezentarea parlamentară maghiară vezi VASILE M. TEODOR-RESCU, „Transilvania sub maghiari și români”, București, 1941, p. 57-69 și colecțiile revistelor „Magyar kisebbség” și „Glasul minorităților” din anii 1923, 1926, 1927, 1929, 1931, 1932, 1934, 1938.
7. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale - Mureș (D.J.A.N.Mureș) „Fondul personal Bemady György”, doc. 33 (textul integral al Acordului de la Ciucea); varianta în limba maghiară a fost publicată și de Mikó Imre în op.cit., p.274-284; textul documentului a fost publicat și în volumul „Minoritățile Naționale din România 1918-1925”, elaborat de Arhivele Statului din România, București, 1995, coordonatori IOAN SCURTU, LIVIU BOAR, p. 623-629.
8. „Curentul”, 13 mai 1937.
9. În conformitate cu Pactul de la Ciucea, bazele colaborării dintre Partidul Maghiar și Partidul Poporului erau următoarele: 1. în municipiile și comunele urbane, chiar cu majoritate maghiară, numărul total al consilierilor români de drept și aleși va fi de cel puțin jumătate plus unu din numărul total al consilierilor de drept și aleși (se exceptau orașele Aiud, Satu-Mare, Târgu-Mureș, Sfântu-Gheorghe, Gheorgheni, Miercurea-Ciuc, Odorhei și Turda în care maghiarii urmau să aibă jumătate plus unu din numărul consilierilor); 2. în toate comunele urbane reședințe de județ și în municipii, primarii urmau să fie români cu excepția localităților Aiud, Gheorgheni, Satu-Mare și Târgu-Secuiesc; 3. în comunele urbane sau municipii, în care majoritatea alegătorilor nu era maghiară, numărul

- consilierilor maghiari urma a fi fixat de prefectul județului sau de șeful organizației locale a Partidului Poporului în înțelegere cu delegatul Partidului Maghiar (în municipii, numărul consilierilor urma să fie corepunzător raportului dintre numărul alegătorilor maghiari și numărul total al alegătorilor); 4. în delegațiile permanente, acolo unde românii aveau majoritatea, aceasta urma să fie respectată și în delegații (acolo unde consiliul era format în majoritate din maghiari, aceștia urmau să fie majoritari și în delegații); 5. în comunele rurale se admitea principiul reprezentării în consilii pe baza proporționalității cu observația ca, în centrele în care populația maghiară era majoritară, numărul consilierilor maghiari putea fi mai mare decât jumătate (primarul urma să fie maghiar sau român după negocieri cu prefectul sau în urma înțelegerii dintre șeful Partidului Poporului și reprezentantul Partidului Maghiar).
10. D.J.A.N.- Mureș, „Fondul personal Bemady György”, doc.45.
11. Arhivele Naționale - București, „Fond Președenția Consiliului de Miniștri”, dosar 120/1939, fila 10 (tablouri comparative).
12. Apud ȘTEFAN PASCU, „Istoria Transilvaniei”, Blaj, 1944, p.227.
13. GYÖRY ILLÉS ISTVÁN, în op.cit., p.18-19.
14. Idem.
15. D.J.A.N.- Mureș, „Fond Prefectura județului Mureș”, Acte politice, dosar 1937.
16. „Glasul Mureșului”, Târgu-Mureș, 15 martie 1936.
17. Ibidem, 16 februarie 1936.
18. „Curentul”, 16 mai 1937.
19. Idem.
20. La alegerile comunale din februarie 1926 din județul Mureș, de pildă, pentru succesul listei sprijinită de guvern, care înscrisa 15 minoritari și 9 români, comunele ungurești au beneficiat, pe o întindere de 30-40 km, de 8 secții de votare, fiecareia revenindu-i cel mult 2 000 de alegători. În ceea ce-i privește pe românii de pe Mureș, aceștia au fost trimiși într-o comună ungurească de pe Niraj, cei din comuna Râpa au fost trecuți la o comună săsească, iar cei de pe Câmpie au fost deplasați fie la Reghin, fie la Târgu-Mureș. Toate aceste șicane, cărora li se adăuga și faptul că unei secții de votare din comunele amintite îi erau arondați 3000-4000 de alegători, urmăreau ca românii să nu poată participa în totalitate la vot („Mureșul”, Târgu-Mureș, 6 iunie 1926).

Résumé

Quelques consideration sur le mouvement politique Hongrois de la Roumanie (1919-1939)

Dans la Roumanie intégrale, les minorités ethniques ont eu la possibilité de vivre une vie politique particulière, en créant des formes d'organisation vers une association efficace lesquelles leur donne la possibilité de pénétrer dans le Parlement roumain.

Entre les deux guerres, la minorité hongroise de la Roumanie a été représentée par 125 parlementaires pour une population qui représentait à peine 7,9 du total de la population du pays, par rapport à Hongrie, par exemple, où les minorités ethniques, en nombre de 1 283 535, n'ont eu aucun représentant dans le Parlement hongrois.

Virgil Pană
Muzcograf, Muzeul județean de Istorie Mureș
Tg. Mureș, Str. Horea, nr. 24
Tel. 065 / 136987